

ELS XIPRERS DEL CAMINÀS

Junt amb un pi pinyoner dels tres que hi havia a l'entrada del calvari, els dos xiprers que hi ha al Caminàs són els arbres més vells que tenim al terme de Nules. Són centenaris. El pi ha agafat a mal la vellesa, darrere d'un cimbal li se'n seca un altre i ha entrat en una decrepitud que augura un final no molt llunyà. Els xiprers del Caminàs, ubicats al naixement del camí Ull del Valencià, formant una esplèndida portalada d'entrada, donen recer i ombra a la creu d'ànimes (una de les tres que hi ha baixant del poble al Caminàs pels camins Cabeçol, la Mar i Nou) enclavada als seus peus, que es troba sota l'advocació de la Mare de Déu del Carme. Els dos vells xiprers porten els anys que tenen amb molta dignitat, estan frondosos i no denoten, per l'aspecte, la seua edat. L'un al costat de l'altre, tocant-se, alt i superb l'un, l'altre de punta roma, més guaixat, no tan alt, formen una parella, marit i muller, que raonen entre ells dos, sense donar-ne part a ningú més, les moltes coses que saben, que han vist fer als llauradors als seus voltants durant la seua llarga vida. Tal volta han aconseguit viure tant de temps per ser tan prudents i discrets. Ells entre ells tot s'ho conten, però no s'inmiscixen en la vida del llaurador més que per a bé. Per a servir-li de punt de referència, ja que són emblemàtics, o per a fer-li ombra. Esperem que els corresponga el llaurador, només –i això ja serà molt-, evitant emprar herbicides residuals als seus voltants, ja que les seues arrels pasturen molt lluny i això els podria resultar fatal quan més de cent anys no han pogut amb ells.

No s'ha donat el cas que hagen dit mai res a ningú, però si un dia contaren alguna cosa ens podrien dir dels afanys i treballs d'aquell bon llaurador que fou el sinyo Vicent Gavara per aconseguir les frondoses collites que obtenia conreant tres taulars més avall, a l'època en què se semblava a la zona, hui totalment ocupada pel monocultiu del taronger. O del cas de Vicent Lucas Sanahuja -que està hui ple de vida-; Vicent, cansat que tantes vegades com feia un planter anara algú i li'l robara, va fer pintar un cartell que deia: "Lladre: ne plantaré jo més que tu me n'arrancaràs".

Coneixen també els dos xiprers als llauradors més matiners que en cada època han eixit al terme al despuntar el dia, i als que de nit anaven a regar de fora dret. Del reg de fora dret què ens podrien contar, estant com estan vigilants de nit i de dia, a la vora de la sequieta Na Vall, en un punt estratègic i tant de temps? El reg *de fora dret* o *de fortuna* es denomina així perquè si es té la fortuna d'arregar, ocasionalment, sobres d'aigua de Vila-real o de Borriana, es pot regar, conduint-les a la pròpia finca, a les zones que hi ha al final dels màrgens del Sindicat de Regs tradicional, i que es deien les Sorts de Fora Dret. Les Sorts eren considerades terra de gendres, perquè eren les primeres finques que cedien els sogres perquè hi anaren sembrant els jóvens; i és que calia bregar molt en esta terra, i si hi havia sort amb els regs es collia i si no hi havia sort no es collia. D'ací el nom de Sort de l'Alcudia i Sort dels Corral.

Estes aigues escampilleres no tenen amo ni reglament per a administrar-les. Són del primer que les arreplega i, cosa que és més difícil, aconseguix fer-ne ús sense que li les arrabassen, ja que en èpoques crítiques de sequera resulta molt conflictiu poder regar; pot ser que només arribe cabal d'aigua per a regar un hort, i s'hi presenten quatre regadors potencials disposats a furtar-se l'aigua els uns als altres, tapant-se i obrint-se els ullals mútuament i fent-se mil argúcies aprofitant la foscor de la nit, com ara calçar el tap de l'ullal amb una pedreta per a endur-se-li part del cabal al que està regant i que el truc passe desapercebut. Resulta, al final, que no rega cap dels quatre.

Tot això i moltes coses més ens podrien contar els xiprers després d'una vida tan dilatada, però no ho faran, que ells són diplomàtics i volen seguir ben relacionats amb els llauradors. És més, al matí, al fer-se de dia, es retallen sobre la llum tèrbola de l'aurora a l'horitzó: són alts i fan cara d'innocents, assenyalant els dos cap al cel, com si dissimularen.